

загальних міжнародних, зокрема європейських стандартів у сферах вищої освіти та наукової діяльності у вітчизняній нормативній базі та управлінській практиці.

Дослідження мене та інших фахівців Міжнародного гуманітарного університету в цій сфері будуть продовженими.

Література:

1. The FreeAc project. The Erasmus+ FreeAc project (project number: 2023-1-AT01-KA220-HED-000164930). URL: <https://www.freeac.eu/about-project/>

2. Holzer Bernadette, Sperl Louise. Joint research on the effects of the armed conflict on the academic sector in Ukraine. March 20, 2026. *Editorial Note*. 2026.46 p.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-1-05>

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАПОБІГАННЯ ГЕНОЦИДУ

Данієлян Д. А.

*здобувач другого року третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти кафедри морського та міжнародного права
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна*

Після Другої світової війни міжнародне співтовариство закріпило на рівні універсального договору розуміння того, що геноцид становить загрозу не лише окремим групам людей, а й міжнародному миру, безпеці та самій ідеї людяності. Відтоді запобігання геноциду стало не факультативним політичним побажанням, а міжнародно-правовим обов'язком держав. Проте історія другої половини XX і початку XXI ст. показала, що формального закріплення заборони недостатньо. Руанда, Сребрениця, Дарфур, злочини проти рохінджа та сучасні дискусії навколо кваліфікації масових злочинів у різних регіонах світу свідчать про те, що право часто реагує вже після того, як механізм знищення групи запущено.

Першою і базовою ланкою міжнародно-правового механізму запобігання геноциду є Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього 1948 р. Уже в ст. I закріплено, що геноцид є злочином за міжнародним правом незалежно від того, вчиняється він у мирний чи воєнний час, а держави зобов'язуються не лише карати за нього, а й запобігати йому [1]. Саме ця формула має принципове значення: вона

перетворює попередження геноциду з морального імперативу на юридичний обов'язок.

Подальші положення Конвенції деталізують цю конструкцію. Стаття III криміналізує не тільки сам геноцид, а й змову, пряме і публічне підбурювання, замах і співучасть [1]. Це означає, що міжнародне право реагує не лише на завершений результат, а й на підготовчі та стимулюючі форми поведінки. У превентивному плані це один із найважливіших елементів Конвенції.

Другим механізмом є імплементаційний обов'язок держав. Відповідно до ст. V Конвенції держави повинні ухвалити необхідне законодавство для надання її положенням внутрішньої дії та встановлення ефективних покарань. На практиці це означає, що міжнародне право запобігає геноциду не лише через міжнародні органи, а й через національні кримінально-правові системи.

Третім елементом є міжнародна кримінальна юстиція. Римський статут Міжнародного кримінального суду відтворює визначення геноциду, закріплене в Конвенції, і включає його до юрисдикції Суду [2]. Значення цього інструменту полягає в тому, що він орієнтує держави на невідворотність персональної відповідальності.

Водночас досвід показує, що сам факт існування міжнародного кримінального судочинства не гарантує своєчасного запобігання. Це одна з причин, чому особливого значення набуває практика Міжнародного суду ООН. У справі *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro)* Суд фактично сформулював класичне тлумачення обов'язку запобігати геноциду [3]. Його суть полягає в тому, що держава порушує міжнародне право не лише тоді, коли сама вчиняє геноцид, а й тоді, коли за наявності серйозного ризику не вживає всіх заходів, які були в її розпорядженні, щоб запобігти злочину. Інакше кажучи, це обов'язок належної обачності, а не лише заборона безпосередньої участі.

Це тлумачення має далекосяжні наслідки. Воно означає, що відповідальність держави може виникати ще до остаточного встановлення факту завершеного геноциду, якщо було проігноровано очевидні ризики. У цьому аспекті міжнародне право рухається від каральної до превентивної логіки. Разом з тим у справі *Croatia v. Serbia* Міжнародний суд ООН підтвердив, що для юридичного встановлення самого геноциду зберігається дуже високий стандарт доказування специфічного наміру знищити групу повністю або частково [4]. Це підвищує точність кваліфікації, але одночасно ускладнює раннє реагування: міжнародні інституції нерідко вагаються, очікуючи на «достатній» рівень доведеності там, де саме швидкість дії є вирішальною.

Четвертим механізмом виступають тимчасові заходи Міжнародного суду ООН. Особливо наочно це видно у справі *The Gambia v. Myanmar*, де

Суд у 2020 р. вказав на необхідність вжиття М'яною всіх заходів у межах її повноважень для запобігання актам, що підпадають під ст. II Конвенції, та зобов'язав зберігати докази і регулярно звітувати про виконання приписів [5]. З практичного погляду цей інструмент є одним із найважливіших сучасних правових засобів раннього міжнародного реагування: він дозволяє втрутитися до винесення остаточного рішення по суті спору.

П'ятим елементом є інституційні механізми раннього попередження, які розвиваються в системі ООН. «Framework of Analysis for Atrocity Crimes» пропонує набір факторів ризику та індикаторів, що допомагають фіксувати ситуації, в яких імовірність геноциду, злочинів проти людяності або воєнних злочинів істотно зростає [6]. Йдеться, зокрема, про дискримінаційне законодавство, дегуманізаційну риторику, радикалізацію політичного керівництва, безкарність, руйнування інституцій стримування, мілітаризацію конфлікту та організоване підбурювання до насильства.

Шостим механізмом є політична доктрина відповідальності захищати. У Підсумковому документі Всесвітнього саміту 2005 р. держави визнали, що кожна держава несе відповідальність за захист свого населення від геноциду, а міжнародне співтовариство через ООН повинно допомагати державам у виконанні цього обов'язку та, за необхідності, вживати колективних заходів відповідно до Статуту ООН [7]. Хоча *responsibility to protect* не є окремим міжнародним договором, її значення важко применшити. Вона стала концептуальною рамкою, яка з'єднує правові зобов'язання держав із політичним обов'язком міжнародної спільноти не залишатися пасивною перед масовими злочинами.

Отже, міжнародно-правові механізми запобігання геноциду мають багаторівневу структуру. Разом з тим головною проблемою лишається не дефіцит юридичних норм, а брак своєчасності, узгодженості та політичної волі в їх застосуванні.

Література:

1. Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide / United Nations, Office of the High Commissioner for Human Rights. 1948. URL: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-prevention-and-punishment-crime-genocide>.
2. Rome Statute of the International Criminal Court. 1998. URL: <https://www.icc-cpi.int/publication/rome-statute-international-criminal-court>.
3. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment of 26 February 2007. URL: <https://www.icj-cij.org/node/103164>.
4. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Croatia v. Serbia), Judgment of 3 February 2015. URL: <https://www.icj-cij.org/node/103223>.

5. Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (The Gambia v. Myanmar), Order of 23 January 2020. URL: <https://www.icj-cij.org/node/105890>.

6. Framework of Analysis for Atrocity Crimes: a tool for prevention. New York : UN, 2018. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/4015233>.

7. 2005 World Summit Outcome : resolution / ad. by the General Assembly, A/RES/60/1. URL: <https://peacemaker.un.org/en/documents/ares601-2005-world-summit-outcome>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-1-06>

РЕГІОНАЛЬНІ УГОДИ З РЕГУЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН

Денисяк М. М.

*здобувач третього року третього (освітньо-наукового) рівня
вищої освіти*

кафедри морського та міжнародного права

Міжнародний університет

м. Одеса, Україна

Сільськогосподарські відносини у сучасному світі регулюються не лише внутрішнім законодавством держав, а й багаторівневою системою міжнародних норм. Особливе місце в цій системі посідають регіональні угоди, які конкретизують загальні правила торгівлі, адаптують їх до потреб окремих інтеграційних об'єднань і формують спеціальні механізми для обігу аграрної продукції, застосування санітарних і фітосанітарних заходів, субсидування, вирішення спорів та координації аграрної політики. Їх роль зростає на тлі поглиблення регіональної економічної інтеграції, розвитку продовольчих ланцюгів доданої вартості та потреби забезпечення продовольчої безпеки.

Водночас регіональне регулювання не існує ізольовано. Його нормативною основою залишається багатостороння система СОТ, насамперед Угода про сільське господарство, яка встановила базові правила щодо доступу до ринку, внутрішньої підтримки та експортної конкуренції [1]. Саме ці елементи стали вихідною точкою для більшості регіональних торговельних угод. У науковій літературі підкреслюється, що регіональні угоди у сфері аграрної торгівлі нерідко виходять за межі мінімальних стандартів СОТ, деталізуючи правила походження, обмеження спеціальних